Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych

dla

Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Rok 1887. Wydano i rozesłano dnia 15. Października 1887. Część XVI.

Nr. 56.

Wskazówki

do przeprowadzenia odrażania (desinfekcyi) w chorobach zakaźnych według wniosków najwyższej rady sanitarnej, wydane dla zastosowania się władzom politycznym rozporządzeniem c. k. Ministerstwa spraw wewn. z 16. Sierpnia 1887 L. 20.662 ex 1886. (Rozporządzenie c. k. Namiestnictwa z 24. Września 1887, L. 53.781).

I. Uwagi wstępne.

1. Aby skutecznie zapobiedz rozszerzaniu się chorób zakaźnych, wskazanem jest, obok starań o dostarczanie świeżego powietrza, czystej wody i czystego gruntu, obok utrzymywania w największej czystości izby chorego, samego chorego i jego otoczenia — nadto jeszcze używanie środków takich, któreby zarazki chorobowe, pochodzące od chorego i mogące przez przeniesienie na zdrowych ludzi taką samą chorobę wywołać, mogły zniszczyć lub zmienić w stan nieszkodliwy, a gdyby to nie było możebnem, przynajmniej czasowo uczynić je nieszkodliwemi aż do czasu, gdy dostaną się na takie miejsce, gdzie już szkodzić nie mogą.

Istota środków odrażających.

2. Badania najnowszych czasów stwierdziły, iż przeważna ilość dotychczas znanych zarazków są roślinnymi organizmami, należącemi do dwoinek. Czy także tak zw. nieukształtowane zaczyny (ungeformte Fer-

mente) działają jako zarazki, dotychczas nie można uznać za stwierdzone; w każdym jednakże razie należy na podstawie doświadczeń przypuścić, że te środki, które niszczą lub czynią nieszkodliwemi roślinne zarazki, wystarczają także, aby nieukształtowanym zaczynom odebrać zdolność zakażania.

Przenośniki zarazy.

3. Zarazki (koki, bakterye i bakcyle), które dostawszy się do ludzkiego ustroju w ciągu choroby rozmnażają się, opuszczają ciało chorego z rozmaitemi wydzielinami i odchodami. Stosownie do narządów, w których się usadowiły, napotykamy je już to w odchodach stolcowych (w cholerze, tyfusie i czerwonce) już to w wydzielinach gruczołów i błon śluzowych (w dyfteryi, w zakaźnem zapaleniu spojówek oka, w gorączce połogowej, kokluszu i gruźlicy) już to w treści wysypek skórnych lub na łuskach przyskórka (w ospie, odrze, szkarlatynie, a w tej ostatniej także w moczu) już to na płaszczyznach ran i wrzodów (w róży, wągliku i nosaciznie).

Zachowanie się zarazków.

4. Zarazki, które dostały się na zewnątrz ustroju, trzymają się chorego i wszystkich tych przedmiotów, z którymi on lub jego odchody były w styczności. Grzybki zakaźne mogą przy sprzyjających zewnętrznych warunkach dłuższy czas utrzymać się przy życiu i zatrzymać zdolność rozwijania się i rozmnażania.

To ostatnie dotyczy zwłaszcza tych grzybków dwoinkowych, które już wewnątrz ludzkiego ustroju, co wprawdzie rzadko się zdarza, lub też po wyjściu z niego wytwarzają tak zwane zarodki (Sporae) jako postacie trwałe, posiadające większą odporność przeciw zewnętrznym wpływom jak postacie przejściowe (bakterye, bakcyle i t. d.), z których pochodzą, i które z nich znowu wytworzyć się mogą.

Należy przeto starać się o ile możności jak najwcześniej uczynić zarazki nieszkodliwemi lub je zniszczyć, aby zabić mniej odporne postacie przejściowe dwoinek, zanim po dłuższem wyczekiwaniu przy warunkach sprzyjających wytworzą się postacie trwałe czyli zarodki, wymagające do zniszczenia nie tylko dłużej trwającego i energiczniejszego postępowania desinfekcyjnego, lecz mogące także po wysuszeniu ich przenośników, jako pył z powietrzem być rozwiane, przez co się stają trudniej dostępnemi na działanie środków desinfekcyjnych.

Choroby zakaźne.

5. Choroby, przeciw których rozwleczeniu należy wykonać desinfekcyę, są następujące:

1. azyatycka cholera,
2. ospa,
3. dyfterya (błonica),
4. tyfus plamisty i powrotny,
5. tyfus jelitowy (brzuszny),
6. czerwonka (dysenterya),
7. szkarlatyna (płonica),
8. odra i różyczka,
9. róża i choroby przyranne,
10. wąglik i nosacizna,
11. gorączka połogowa,
12. zakaźne zapalenie spojówek oka,
13. suchoty płuc i koklusz.

Sposób postępowania.

6. Środki odrażające i sposób postępowania z niemi powinny się mniej stosować do rodzaju choroby zakaźnej lecz do przedmiotu mającego być desinfekcyowanym. Sposób postępowania przy tych samych przedmiotach w rozmaitych chorobach zakaźnych jest przeto jednakim.

Natomiast rozmiary desinfekcyi i rozciągnięcie tejże na rozmaite przedmioty, należy oznaczyć w każdym szczegółowym przypadku, zarówno według rodzaju choroby, jakoteż i według zewnętrznych warunków i stosunków, w jakich chory pozostawał, a zatem ma być oznaczoną przez władzę sanitarną, względnie przez urzędowego lekarza, który winien potrzebnych informacyj zasięgnąć od lekarza ordynującego.

W ogóle należy w chorobach pod 1 do 7 wyliczonych desinfekcyę w większych rozmiarach, a w chorobach pod 1 do 4 także i powtórnie, wykonać — podczas gdy w innych chorobach wystarczy mniej rozległa desinfekcya, ograniczająca się do przedmiotów w bezpośredniej styczności z chorym będących, a zwłaszcza, gdy w lokalu mającym być odrażanym, tylko jeden chory się znajdował, i gdy miano staranie o szybkie wydalenie i zniszczenie wszelkich zarazków, o obfite i częste odświeżenie powietrza w izbie chorego, gdy w końcu starano się o czystość izby samej.

Najdokładniejszej desinfekcyi należy poddać wszelkie wydzieliny i odchody chorego, uznane jako przenośniki zarazków.

II. Środki odrażające (desinfekcyjne).

7. Jako środków odrażających należy używać:

a) Spalenie: można je stosować tylko przy przedmiotach bez wartości, przy środkach opatrunkowych i ściereczkach zanieczyszczonych odchodami stolcowemi lub wymiecinami; tożsamo można spalić śmiecie, słomę z pościeli lub nawet przedmioty mające jeszcze jaką wartość lecz znacznie zanieczyszczone, jeżeli tylko strony na to zezwolą.

b) krążąca przegrzaną parę wodną w umyślnie ku temu celowi zbudowanych aparatach i zakładach desinfekcyjnych.

Krążąca para wodna jest najdzielniejszym środkiem odrażającym, dającym się użyć bez uszkodzenia materyału przy wielu przedmiotach, za pomocą których najczęściej zarazek bywa przeniesionym lub zawleczonym jak np. odzież, pościel, bielizna, wełniane i watowane kołdry, materace, nawet papier i książki. Należy przeto dołożyć starań, aby w każdem większem mieście, także w zakładach szpitalnych, więzieniach, w domach pracy itp., stosownie do potrzeby, stałe przyrządy desinfekcyjne urządzono. Do wspólnego użytkowania dla mniejszych gmin zaleca się sprawienie ruchomego aparatu.

Zanim takie aparaty mogą być użyte, należy z konieczności użyć tych sposobów, które podano w rozporządzeniu ministeryalnem z 5. Sierpnia 1886 L. 14.067 (Dz. ust. i rozp. kraj. dla Galicyi l. 81.) w wydanej „instrukcyi cholerycznej, III. sposoby odrażania“.

I tak można z potrzeby używać zamkniętej skrzyni, w którejby przedmioty pozawieszać lub na kracie poukładać można; dno od dołu zaopatrzone ma być rurą, przez którą wchodzi para wodna z kotła parowego. Górną część skrzyni należy zaopatrzyć w szczelnie przystającą przykrywę, opatrzoną rurą do odprowadzania pary wodnej. Potrzeba jednak uważać, by rura odprowadzająca parę nie była szerszą jak rura doprowadzająca.

Przez jak długi czas mają być przedmioty poddane działaniu krążącej pary wodnej, zależy od tego, czy przez nie łatwiej lub trudniej para przenika. Odzież należy najmniej przez godzinę wystawić na działanie pary, zbitsze przedmioty jak poduszki, materace, najmniej przez 2 do 3 godzin Przedmioty wyjęte z skrzyni parowej należy przewietrzyć i po wysuszeniu wydać.

Gdzie nie ma kotła parowego, tam można użyć większego kotła do prania lub aparatu destylacyjnego po zdjęciu hełmu,

nad którym ustawia się beczkę drewnianą, szczelnie do kotła przystającą, jako naczynie do desinfekcyi. Zamiast dna ustawia się w tej beczce kratę. W górnem dnie należy wywiercić otwór dla uchodzenia pary i dla zawieszenia ciepłomierza, aby się przekonać według ciepłoty uchodzącej pary, która około 100 stopni Celsiusza mieć winna, iż zarazek rzeczywiście został zniszczonym.

Wyraźnie się zauważa, że futra, skóry i klejone przedmioty nie znoszą bez szkody działania krążącej pary wodnej. Używanie gorącego suchego powietrza (suchego gorąca) nie daje dostatecznej pewności co do wyniku desinfekcyi i uszkadza przedmioty szczególnie z zwierzęcych produktów sporządzone.

c) Pięcioprocentowy rozczyn kwasu karbolowego, sporządzony z jednej części krystalicznego lub płynnego, lecz jeszcze kryształki zawierającego kwasu karbolowego przez staranne zmięszanie z ośmnastu częściami ciepłej wody.

Taki rozczyn kwasu karbolowego bywa bardzo często używanym, bo wstrzymuje rozwój roślinnych zarazków lub też je nawet zupełnie niszczy. Rozczyn ten nadaje się szczególnie do desinfekcyi wszystkich przedmiotów dających się prać, przedmiotów skórzanych, sprzętów drewnianych, wszystkich odchodów chorego, klozetów i t. d. Może być użytym do wytwarzania mgły karbolowej (spray) w izbie chorych, używając ku temu większego rozpylacza.

Kwas karbolowy jest trującym, w zgęszczonym stanie żrącym, wymaga przeto ostrożnego obchodzenia się.

W handlu znajdujący się brunatny surowy kwas karbolowy, ma bardzo zmienną, czasem bardzo małą ilość czystego kwasu karbolowego i z tej przyczyny jego działanie odrażające jest wątpliwem. Używać go można jedynie do zlewania wychodków i t. d.

d) Rozczyn sublimatu (chlorek rtęci) otrzymywany przez rozpuszczenie jednego gramu chlorku rtęciowego w jednym litrze wody przekroplonej. Wody źródlanej lub studziennej dlatego nie można używać do rozpuszczenia, gdyż w razie tylko nieco znaczniejszej ilości węglanu wapna następuje częściowy lub całkowity rozkład chlorku rtęci, przezco działanie odrażające tegoż bywa osłabionem. Mimo bardzo energicznego działania sublimatu na kultury bakteryj, na koki i zarodki, stoi powszechnemu użyciu tegoż środka na przeszkodzie ta okoliczność, że bardzo wiele połączeń mineralnych i organicznych rozkłada go i czyni bezskutecznym, a nadto, że z sublimatu pochodzące produkta rozkładowe, na ludzki ustrój trująco działają, i że z tej przyczyny sublimatem odrażone przedmioty tylko wówczas można bez obawy oddać do ponownego

użytku, jeżeli po odrażeniu rozczynem sublimatu przedmioty te zostały tak dokładnie oczyszczone, iż usunięto z nich wszelkie połączenia rtęciowe. Żądaniu temu w wielu razach nie można zadość uczynić; tak np. jest wprost niemożebną rzeczą, z podłóg, z dziurkowatych ścian odrażonych rozczynem sublimatu, później usunąć zupełnie połączenia rtęciowe, tak, iż w takich razach mogą nawet powstać zatrucia rtęciowe.

Z tych powodów nie należy używać sublimatu jako środka odrażającego, lecz zastąpić go kwasem karbolowym w wszystkich tych razach, gdy niema zupełnej pewności, że manipulacye z tak dzielną trucizną z zachowaniem wszelkich ostrożności przez osoby znające się na rzeczy będą wykonane. Z tej też przyczyny używać go można tylko na szczegółowe zarządzenia lekarza i pod osobistym jego kierunkiem.

e) Obok tych przez badania i doświadczenie powszechnie stwierdzonych i używanych środków odrażających, należy jeszcze wspomnieć o tak zw. nakadzaniach za pomocą chloru, dymów bromu, kwasu siarkawego, które dawniej, gdy przyroda zarazków chorobowych nie była jeszcze dokładniej znaną i zachowanie się tychże do tych ciał chemicznych na drodze badań doświadczalnych nie było zbadanem — jako bardzo energiczne środki odrażające ceniono Zadawalniano się wówczas tem, iż poddawano przestrzeń lub przedmioty mające być desinfekcyonowane, działaniu wspomnianych gazów, nie badając bliżej, czy stosunki ilościowe i inne warunki, pod jakiemi gazy te niszczyć mogą zarazki chorobowe, są wypełnione i czy one mogą być wypełnione.

Dopiero najnowsze doświadczenia wyjaśniły sprawę. Według tych doświadczeń, chlor i brom są rzeczywiście w stanie, — w skutek swego energicznego działania na istoty organiczne przy obecności wilgoci — zniszczyć także zarazki chorobowe, jeżeli tylko w dostatecznem zgęszczeniu będą użyte.

Do odrażenia pokoju i w niem znajdujących się sprzętów musiałoby powietrze zawierać dymów chloru lub bromu najmniej jeden procent przestrzeni, aby znajdujące się w powietrzu zarazki zniszczyć. W ten sposób potrzebaby do odrażenia izby średniej wielkości o 100 kub. metr. przestrzeni: jednego metra kub. gazu chloru; aby zaś taką ilość gazu chlorowego otrzymać, potrzebaby 15 kilogramów 20-procentowego bleikalku i 36 kilogramów zwyczajnego kwasu solnego. Pominąwszy już to, że dłuższe działanie chloru niszczy bardzo wiele przedmiotów, to taką ilością materyałów potrzebnych do wytwarzania gazu chloru, trudno bez osobnych przyrządów i bez znajomości sprawy manipulować. Uży

wając mniejszych ilości, to wprawdzie w powietrzu izby będzie czuć woń chloru, lecz sama woń nie daje pewności o dokonanej desinfekcyi.

Sproszkowany chlorkalk lub w rozczynie wodnym działa wprawdzie w zetknięciu z zarazkami chorobowemi na nie trująco, lecz powszechnemu jego użyciu stoi na przeszkodzie, iż w stanie zgęszczonym — a tylko w takim stanie działa na pewno — uszkadza bardzo wiele przedmiotów, potrzebujących odrażenia, a nadto, iż sam się rozkłada i wówczas staje się bezskutecznym.

Co do bromu, rzecz się ma zupełnie podobnie.

Kwas siarkawy jest według najnowszych doświadczeń mało skutecznym i niepewnym środkiem odrażającym.

Z wyłuszczonych powodów nie należy zazwyczaj używać chloru bromu lub kwasu siarkawego, a tylko w tym wyjątkowym razie można się do nich uciec, gdy przeprowadzenie pewniejszego sposobu odrażania natrafia na niepokonane trudności.

f) Rozcieńczone rozczyny alkaliów żrących lub węglanów alkaliów, a zwłaszcza szarego mydła, (sapo kalinus w stosunku 1:1000) znoszą zdolność rozradzania się zarodków, posiadają zatem działania odrażające. Przeciw użyciu tychże jako środków desinfekcyjnych można tem mniej coś zarzucić, gdy zarazem dadzą się użyć często jako środki do oczyszczenia i z tej też przyczyny na uwagę zasługują.

g) Wapno żrące sproszkowane, lub też jako mleko wapienne lub wreszcie jako woda wapienna (lecz już słabiej) według przedsiębranych badań niszczy bakcyle tyfusowe i choleryczne, jakoteż i sztucznie utworzone wymiociny choleryczne w ciągu kilku godzin, i możnaby go zatem używać do odrażania, zwłaszcza w tych razach, gdy w skutek utrudnionych stosunków komunikacyjnych lub lokalnych, rychłe sprowadzenie i użycie na wstępie podanych dzielniejszych środków odrażających byłoby niemożebnem.

III. Wykonanie odrażania.

Przedmioty odrażania.

8. Odrażanie należy natychmiast rozpocząć, skoro zostanie niewątpliwie stwierdzonem istnienie jednej z wymienionych chorób zakaźnych i należy ją aż do końca choroby wykonywać. Odrażać potrzeba osoby i przedmioty, które były w styczności z chorym i w skutek tego mogły być zarazkiem, odchodami itp. obryzgane lub zanieczyszczone.

Odosobnienie chorych.

9. Dla uproszczenia postępywania desinfekcyi należy przedewszystkiem chorego w należyty sposób odosobnić i z jego otoczenia wydalić wszystko to, co nie jest do jego pielęgnacyi potrzebnem. Przedewszystkiem należy z izby chorego wydalić wszystkie zbyteczne sprzęty i przedmioty, któreby utrudniały lub przewlekały desinfekcyę. Zwłaszcza należy tego przestrzegać w izbach chorych, w których pomieszczone są osoby dotknięte cholerą, ospą, tyfusem wysypkowym i powrotnym, dyfteryą, szkarlatyną i czerwonką. Nie można wynosić sprzętów i przedmiotów z izby chorego w czasie trwania choroby, a gdyby zachodziła tego konieczna potrzeba, należy je poprzód w podany sposób odrażać.

a) Odrażanie sukień i bielizny.

10. Suknie, które chory bezpośrednio przed zachorowaniem nosił, tudzież używaną bieliznę i inne sprzęty nie powinny być przez inne osoby użyte, zanim poprzód nie będą należycie odrażone.

Przed chorobą noszoną odzież, dającą się prać, używaną bieliznę i pościel, jakoteż w czasie choroby użytą bieliznę i poszewki należy u chorych na cholerę, ospę, dyfteryę, tyfus wysypkowy i powrotny, czerwonkę, wąglik i nosaciznę włożyć do kubła na pogotowiu w izbie chorego stojącego i zawierającego roczyn 5$^0/_0$ kwasu karbolowego. Po wyniesieniu kubła z izby należy przedmioty te przynajmniej przez dwanaście godzin pozostawić w kwasie karbolowym, bacząc na to, by wszystko dostatecznie roczynem karbolowym przesiąkło, dopiero potem można wydać do prania.

Odzież nie dająca się prać, jakoteż i inne przedmioty pochodzące od chorego, a nie znoszące powyższego namoczenia w karbolu, trzeba odrażać za pomocą pary wodnej (punkt 7. 6.).

W innych chorobach wymienionych w punkcie 5. wystarczy odzież, bieliznę, prześcieradła i poszwy z pościeli chorego namoczyć w roczynie mydła potasowego (mydła szarego) co prędzej wygotować, a potem w zwykły sposób wyprać.

b) Rozmaite przedmioty używane.

W czasie choroby używane ścierki do wycierania sprzętów pokojowych należy stosownie do rodzaju choroby albo w roczynie karbolu albo w roczynie mydła namoczyć.

Śmiecie z izby chorego, jakoteż szmaty używane do wytarcia odchodów, oraz zanieczyszczone opatrunki należy spalić, jeżeli są bez wartości, tożsamo słomę z pościeli.

c) Instrumenta.

Wszystkie używane instrumenta i przyrządy należy o ile możności — o czem lekarz rozstrzyga, do kwasu karbolowego włożyć, a potem wyczyścić.

d) Odchody.

Stosownie do rodzaju choroby należy zwracać uwagę na wydzieliny chorego.

W cholerze należy wymiociny, odchody stolcowe i mocz, w wszystkich chorobach tyfusowych i w czerwonce odchody stolcowe, w szkarlatynie i dyfteryi także i w nosaciznie plwociny, śluz z nosa i mocz zbierać w naczynia wypełnione do czwartej części kwasem karbolowym, a potem do wychodka wylać. Wypróżnione naczynia po oczyszczeniu, należy do dalszego użycia znowu rozczynem karbolu do $^1/_4$ części napełnić.

c) Wychodki.

Chorzy dotknięci powyżej nazwanemi chorobami, nie powinni uczęszczać do wychodków. Gdy się to stało przed stwierdzeniem choroby lub też już później, to przed użyciem takiego wychodka przez zdrowych, należy deskę siedzeniową i lejek odchodowy silnie zlać $5^0/_0$ karbolem, a nadto siedzenie wytrzeć ścierką umaczaną rozczynem karbolu.

Osobliwe ostrożności w poszczególnych rodzajach chorób.

11. W ospie, szkarlatynie, odrze i różyczce należy szczególnie na odpadki skórne jako na przenośniki choroby zważać. W wągliku i w chorobach przyrannych zwracać trzeba szczególną baczność na opatrunki i użyte instrumenta, w zakaźnem zapaleniu ócz na ręczniki i chustki do nosa, które wydzielinami z ócz mogą być zanieczyszczone, na opatrunki, gąbki i miedniczki użyte przy obmywaniu powiek. W kokluszu i w suchotach płuc należy te przedmioty w miarę potrzeby poddać odrażaniu rozczynem karbolowym, które plwocinami z narządu oddechowego mogły być powalane lub też do których te plwociny zbierano. Co się tyczy gorączki połogowej, to należy ściśle przestrzegać wskazówek podanych w rozporządzeniu ministeryalnem z 4. Czerwca 1881 (Dz. u. p. Nr. 54).

Odnośnie do cholery pozostają w mocy przepisy o desinfekcyi, wydane instrukcyą o cholerze z dnia 5. Sierpnia 1856 L. 14.067 (Dz. u. i rozp. kraj. dla Galicyi Nr. 81.).

Desinfekcya a) ozdrowieńców.

12. Po ukończonej chorobie należy starannie oczyścić ozdrowieńców — zanim wejdą w styczność z zdrowymi, w kąpieli mydlanej, a gdyby z powodu ubóstwa tejże nie można dostać, przez obmycie całego ciała ciepłym roczynem mydła, poczem dać im czystą bieliznę i odzież odrażoną lub w chorobie nie używaną.

Wodę po kąpieli lub po obmyciu trzeba wylać do wychodka, wannę lub miednicę wymyć roczynem karbolowym; takimże roczynem zlać rurę spustową w wychodku.

b) Odrażanie zwłok.

Zwłoki zmarłych na cholerę, ospę, dyfteryę, tyfus plamisty i powrotny, na czerwonkę, wąglik i nosaciznę, należy natychmiast po stwierdzeniu śmierci bez obmywania zawinąć w płótno napojone 5% roczynem karbolu, włożyć do trumny i o ile możności najrychlej z mieszkania wynieść.

Również należy się starać o jak najrychlejsze wydalenie z mieszkania zmarłych na inne choroby zakaźne. Zwłoki osób zmarłych na odrę, szkarlatynę i tyfus brzuszny, należy owinięte w płótna namoczone w roczynie mydła szarego lub chlorkalku do trumny wkładać. Wystawianie takich zwłok na widok należy wzbronić. Sprzęty oraz paramenta użyte powinny być w ten sam sposób odrażone jak sprzęty z izby chorego.

c) Odrażanie efektów.

W ciągu choroby używane łóżka, materace, poduszki, kołdry, dywany należy zarówno jak nie dającą się prać odzież w cholerze, ospie, dyfteryi, tyfusie plamistym i powrotnym, czerwonce, wągliku i nosaciznie poddać desinfekcyi za pomocą krążącej pary wodnej przez 2 do 3 godzin (jak punkt 7 lit. *b*).

W innych chorobach zakaźnych można zamiast pary wodnej dozwolić odrażanie w suchem gorącu.

Do przenoszenia tych przedmiotów do zakładu desinfekcyjnego, najodpowiedniejsze są skrzynie przenośne, dające się zamknąć szczelnie przystającemi przykrywami. W braku tychże należy przedmioty przeznaczone do desinfekcyi owinięte w płótna napojone 5% roczynem kwasu karbolowego, do desinfekcyi przesyłać.

Skrzynie lub inne użyte środki przewozowe potrzeba natychmiast po wypróżnieniu wyczyścić naprzód 5% roczynem karbolu a potem wodą.

Odrażanie izby chorego.

13. Po ukończonej chorobie potrzeba desinfekcyę rozciągnąć także na izbę chorego i jej urządzenie.

Gdy w izbie leżał chory dotknięty cholerą, ospą, dyfteryą, tyfusem wysypkowym lub powrotnym, szkarlatyną, w takim razie potrzeba wszystkie w izbie znajdujące się przedmioty poddać desinfekcyi, chociażby nawet chory nie wchodził z niemi w bezpośrednie zetknięcie.

W razie innych w punkcie 5 wymienionych chorób, można w uwzględnieniu wszystkich okoliczności ograniczyć się do odrażania tych przedmiotów, które stykały się bezpośrednio z chorym lub z jego wydzielinami.

Przedmioty dekoracyjne.

W tych razach gdy wskazaną jest energiczna desinfekcya, potrzeba wszystkie przedmioty dekoracyjne, dające się prać: firanki, zasłony itp. w rozczynie karbolu lub mydła szarego rozmiękczyć, potem do wrzącej wody przenieść i dopiero wówczas oczyścić. Przedmioty nie dające się prać, a wytrzymujące gorącą parę wodną, należy poddać działaniu tejże. (Porównaj punkt 7 lit. b).

Meble.

Sprzęty pokryte skórą, ceratą i t. p. szezlongi, karła, fotele do spania i t. p. nie znoszące działania pary wodnej, trzeba wytrzeć płatami lub gąbką umaczaną w rozczynie karbolowym, potem dopiero płatami zmaczanemi w wodzie, w końcu zaś suchemi.

Meble pokryte aksamitem, jedwabiem lub inną kosztowną materyą, jakoteż i inne sprzęty nie dozwalające wytarcia rozczynem karbolowym lub mydła szarego, należy, o ile możności w zamkniętej przestrzeni wystawić na działanie mgły karbolowej, w każdym razie suchemi wełnianemi płatami wytrzeć, a potem w miejscu odosobnionem, przewiewnem, np. na strychu, przez kilka dni wywietrzyć.

Zwykłe sprzęty drewniane lub metalowe naczynia, oczyszcza się rozczynem kwasu karbolowego lub mydła szarego.

Drzwi, okna, podłogi etc.

Po wypróżnieniu izby, trzeba drzwi, okna, futryny, podłogę rozczynem kwasu karbolowego wytrzeć, nalać go nadto w znajdujące się szpary, a potem wodą, w miarę potrzeby z domieszką ługu, gruntownie oczyścić.

Wydzielinami obryzgane ściany, trzeba po przesiąknięciu rozczynem kwasu karbolowego w odpowiedniej rozległości oskrobać, a to co odskrobano spalić.

Płaty i gąbki użyte do zmywania i wytarcia potrzeba spalić.

Gdzie tylko można, potrzeba ściany i sufit izby chorego wybielić wapnem.

W wszystkich swych częściach odrażoną izbę, należy jeszcze przez dłuższy czas przewietrzyć, a jeżeli przebieg choroby był groźniejszym, w takim razie należy odwietrzanie do kilku dni rozciągnąć.

Prawidła zachowania się dla służby przy chorych.

14. Służba przy chorych powinna w czasie swej obecności w izbie chorego wstrzymać się od jedzenia, napoju i palenia tytoniu, tożsamo osoby zatrudnione przy desinfekcyi, przez czas trwania tej czynności.

W ogóle można tylko do każdorazowego użycia potrzebne potrawy i napoje wnosić do izby chorego, nie wolno zaś trzymać tamże zapasów wiktuałów i napojów.

Osoby pielęgnujące chorych lub zatrudnione przy odrażaniu, powinny w czasie swej czynności mieć osobne ubranie lub przynajmniej ściśle przylegające wierzchnie suknie, któreby po wyjściu z izby chorych lub po ukończonej pracy zdjąć mogli. Prócz tego powinni oni zmyć sobie ręce, a nadto twarz, głowę i zarost na twarzy zmyć starannie wodą z mydłem.

Posługaczy chorych trzeba także przypilnować, aby umyli sobie ręce rozczynem karbolu i mydła każdym razem, skoro przy pielęgnowaniu chorych zostaną obryzgani.

Przewóz chorych.

15. Nie wolno używać publicznych dorożek do przewożenia chorych dotkniętych chorobą zakaźną. Ku temu celowi muszą się znajdować osobne wozy do przewożenia chorych lub też nosze. Muszą one być tak urządzone, by ich bez wielkiego zachodu łatwo i gruntownie można oczyścić i desinfekcyonować.

Insekty jako przenośniki zarazy.

16. Ważnym czynnikiem w przewlekaniu zarazku chorobowego są insekty a zwłaszcza muchy. Należy je o ile możności usuwać od chorego i od jego izby i starać się je niszczyć.

Nie należy dozwalać, by zwierzęta domowe przebywały w izbie chorego.

Powyższe wskazówki nie są w tem przypuszczeniu wydane, jakoby one wszędzie i w każdych warunkach miały być wykonane. Należy się do nich zastosować we wszystkich tych razach, gdzie istnieją warunki do ich wykonania, gdzie jednak brak tych warunków z powodu nędzy socyalnej i higienicznej osób nawiedzonych chorobą, tam posłużą one jako pouczenie, gdzie należy zwrócić się celem skutecznego zapobiegania choroby. Będzie zaś obowiązkiem lekarza epidemicznego z całą przezornością w myśl powyższych wskazówek zarządzić wszystko to, co w danych warunkach jest wskazanem i dającem się wykonać. Z odwołaniem się na postanowienia ustawy z 30. Kwietnia 1870 (Dz. p. p. Nr. 68. §. 4. lit. *a*) winni lekarze zawezwać odnośne gminy do współdziałania.

Zdarzyły się przypadki choroby w szkołach, noclegach, przytuliskach, zakładach karnych i więzieniach i okaże się według powyższych wskazówek potrzebną desinfekcya, wówczas należy w myśl tychże i z uwzględnieniem stosunków danych zarządzić co okaże się odpowiedniem, żądając przedewszystkiem jak najdłuzszego przewietrzania i najdokładniejszego oczyszczenia tego lokalu, w którym chory pozostawał. Szczególną uwagę trzeba także zwrócić na stan zdrowia towarzyszy, którzy z chorym zetknęli się.

Powyższe wskazówki nie są w tem przypuszczeniu wydane, jakoby one wszędzie i w każdych warunkach miały być wykonane. Należy się do nich zastosować we wszystkich tych razach, gdzie istnieją warunki do ich wykonania, gdzie jednak brak tych warunków z powodu nędzy szczupłej i niemożności osób nawiedzonych chorobą, tam podaża one jako potrzebne, gdzie należy zwrócić się celem skutecznego zapobiegania chorobie. Będzie zaś obowiązkiem lekarza epidemicznego z całą przezornością w myśl powyższych wskazówek zarządzić wszystko to, co w danych warunkach jest wskazanem i dającem się wykonać. Z odwołaniem się na postanowienia ustawy z 30. Kwietnia 1870 (Dz. u. p. Nr. 68 §. 2. lit. a) winni lekarze zawezwać odnośne gminy do współdziałania.

Zdarzyły się przypadki choroby w szkołach, ochronach, przytułkach, zakładach karnych i więzieniach i okaże się według powyższych wskazówek potrzebną desinfekcya, wówczas należy w myśl tychże i z uwzględnieniem stosunków danych zarządzić co okaże się odpowiedniem, zadając przede wszystkiem jak najdłuższego przewietrzania i najdokładniejszego oczyszczenia tego lokalu, w którym chory pozostawał. Szczególną uwagę trzeba także zwrócić na stan zdrowia towarzyszy, którzy z chorym zetknęli się.